

A 1300

1901/1174

H. Kivi.

54

Mäentla Jaku.

Jutufe

Seadele lastele.

Nastveres, 1901.

Nikolai Erna trüft ja kulu.

A. 1300.

Mäeotsa Jaku.

Sutuke

Seadele lastele.

Kirja pannud A. Kiwi.

Rakveres, 1901.

Nikolai Erna trüff ja kulu.

Дозволено Цензурою. — Юрьевъ, 2 Юня 1900 года.

ENSV TA. Fr. R. Kreutzwaldi nim
Kirjandusmuuseumi

Arhiivraamatuk.

1954:1160 ✓

Везенбергъ, типографія Николая Эрн.

Mäeotsja Saku.

Mäeotsja Hans oli ammuft ajast saadik mõisa puuleikaja. Ta elas oma naise Truutaga weikeses, waesepäralises ilma korstnata majas. Hans oli suure kasuga ja wäljastpidi terve mees nagu purikas, aga ometi oli tal wiga: ta oli tiiskuses. Dõseti ei saanud ta juud finni, nii kangeste kõhis ta. Selle wea oli ta siis saanud, kui ta weel mõisas teumeheks oli. Tihti käis ta teumehe põlwes mõisa wilja ja wiina woorides, nii et külmetamise wiga temast lahkumagi ei saanud ja wiimaks tiiskuseks moondus. Just tiiskuse pärast lahkus Hans mõisast ja asus Mäeotsjale puuleikajaks, arwates, et seal ehk termis rohkem rifutuks ei saaks. Tema paaris leikaja oli üks wabadik lähedalt Tuisu küllast.

Hansul oli mõisa poolt prii heinamaa, prii korter ja prii abjukütt, sest et ta mõisa puid leikas. Beale selle makseti talle puude

eest ka sülla pealt. Dmetegi ei jõudnud see amet Hansu perekonda puuduste eest hoida. Puuleikamise rahaga pidi ta ruffid, odre, kartulid, liha, silku, ühe sõnaga — kõiki ostma, mis tal aga iganes tarwis läks.

Hansul ja truutal oli kaks last. Vanem oli tütarlaps, kelle nimi Johanna oli; et see nimi aga liig pikk hüida oli, siis hüiti teda lühemalt — Anni. Ta käis ju koolis. Noorem laps oli pois, kelle nimi Jakob oli, kuna teda aga kergema nimega Jaku hüiti. See oli weel üsna fetastlõõmise hooleks.

Anni käis talwel koolis, kuna ta juwel karjas käis, kus weike Jaku peaeagu alati tema juures seltsiliseks oli. Koolis käis Anni ju teist talwe. Tal oli mitu ilusat piltidega raamatut, küll Bene, küll Gesti keeli. Mis Anni koolis wähegi kuulis, seda ta kodu Jakule rääkis. Kui Anni wahest Benekeeli raamatust Jakule piltisid näitas ja nende nimesid Bene keeles nimetas, siis teadis Jaku pärast üsna ilusasti, et hobune jelles wõõras keeles „lossat,“ lehm — „ka-

rooma," koer — „šabaaka" ja rebane „lifitsa" on.

Ra Gestickeeli lugemist ja kirjutamist õpetas Anni Sakule. Kõige ennem jäiwad Sakule i ja e meele, sest neist oli esimesel poisi moodi müts peas ja tõine oli kõwer ja wimmamas nagu Djaäärse eit, kes teda üteldi kaewust toonud olemat.

Hiljem kirjutas Anni ilusa o tähe Sakule krihwliga tahwli peale ette, ja Saku püüdis järele teha. Ehk tähel eemalt küll wiis wimpu ja seitse soppi sees oli, siisgi läks see täht tal kõige ennem korda. Ra i läks muidu toime, aga müts kippus ikka teise külle peale minema. Kui Anni wahest „Jeruusaleem, sa püha taewa linn" laulis, siis tõmmas Saku kõigest jõust kaasa laulda. Tükki kümme waimulikku laulu oskas Saku nii selgesti wälja laulda, et kõstergi seda paremini ei wõinud. Ja kas weel sellest! Anni oli koolis wenekeelseid laulusid õppinud, ja Saku laulis nagu wilega „kaš u naših u worot" ehk „wõidul ja na reetsenku" wälja. Mui-

dugi mõista ei mõistnud ta sõnu, mis ta laulis ja tihti pidi tal „wõidul ja na ree-
tšenku“ asemel „wilepilu räitsaku“ tulema;
sarnasel juhtumisel pidi Anni Jakule alati
appi tõttama.

Benefeeles ostas Jaku kümmeagi lugeda.
Iga wanema inimese sõrmi käis ta wenekeeli
üle lugemas ja omaks imestuseks leidis ta,
et igal ühel ifka „tessat“ sõrme oli.

Enne, kui Jaku tavalisest lugemagi õp-
pis, oli tal ju ligi kümme käsku peas; ai-
nult see wiga oli selle juures, et ta neid
masina wiisil luges ega mõistnud, mis ta
luges.

Tõesti, Jaku oli tark poiss, seda kiitis
ka iga küla onu ja tädi, kes aga seal käis.
Dmeti ei olnud Jakul muud koolmeistrit,
kui endi Anni.

„Sest poisist saab päris koolmeister,“
arwas Djaäärse eit, „ta on tõesti tubli laps.“

„Si ma ole kellegi tubli,“ waidles poiss
wasta: külas oli üks kasutüdruk „tubli Trii-
nu“ nime all tuttav; ta olla ennast kord

tubliks kiitnud; wist arwas küla rahwas seda oma kiidust liiaks, ja Triinut hakati „tubliks“ hüidma; sellest oli siis Jakule põhjust küll, „tubli“ nime põlata. Kui aga eit nüid seletama hakkas, et ega „tubli“ paha ole, „tubli“ on hea, siis jooksis pois sõõdisse ja hüüdis ise:

„Ei mina niisugune ole, kui „tubli“ Triinu on!“

Wanemad inimesed pidiwad selle üle tahtmataalt naeratama. Kui aga eit jälle päris, mis sel „tublil“ Triinul wiga on, siis watis pois tükk aega, wist selle üle kahledes, eide näusse, kas see tõesti ei tea, mis halba Triinus on, ja jooksis sõõna lausumata wälja.

Kord tuli Tuisu küla wana auuwäärt tallitaja Mäeotsale. Teda nähes jooksis Jaku tупpa ja hüidis:

„Onu tuleb, onu tuleb!“

„Kelle onu?“ küsijiwad tõised.

„Tallitaja onu!“ hädaldas pois rõõmuga; tallitaja oli teda iga kord põlwe peale wõtnud, tema pead silitanud ja teda kiitnud;

see andis siis Sakule põhjust, tallitaja=onu tulemise üle rõõmustada.

Ja pea astus tallitaja tuppa. Ta tere-
tas, koputas jalgadelt lund — siis oli talw,
—istus, kõhatas ja algas Sakust juttu.

„Kas minu väimees ikka õpib ka?“
päris ta teistelt.

Saku peitis oma näu häbelikult ära. Ema
naeratas ja vastas:

„Jah, see teeb siin sada imet, lueb ja
laulab ja . . .“

„Jah, tema on ikka wa' tubli poisj . . .“

„Ei mina ole kellegi „tubli!“ sünkus Saku
wasta.

Teised naersiwad.

„Miks?“ päris tallitaja, kui ta naeru oli
lõpetanud: „Tublist wõib ometi koolmeister
saada; kes tark on, see on tubli.“

„Kas Triinust saab ka koolmeister?“ küsis
Saku forraga.

Ko see wast andis teiste naerule hoogu.
Naersiwad, et kõhud walutasiwad. Hinge nae-
rust tagasi saades kutsus tallitaja poisi oma

juure, pani ta oma põlme peale, silitas ta pead ja ütles:

„Sa oled ikka tõesti hea pois, eks ja ikka kord meile kooli-kantslist jutlust loe ja laulusid laula.“

Seda kuuldes wenitas Jaku, täis rõõmu, kõigest kõrist: „auu kiitus olgu igawest.“ Siis aga ütles tallitaja:

„No sedasi näh! Oled koolmeister kui sugune! Tuled siis veel mulle wäimeheks, mõtad meie Liidi omale!

Pois häbenes.

„Loe aga hoolega,“ lisas tallitaja: „Sa pole veel weikeste lugejate kirjasgi.. Aga kui nüüd õpetaja kabe nädala pärast seie tuleb, siis wiige õige tema õpetaja ette; niisugusid poisja näeb õpetaja harmasti, kes nii noorelt ju nii targad on. Õpetaja armastab lapsi väga ja tunneb sest suurt rõõmu, kui lapsi maast madalast laulma, lugema ja Seesukeseest rääkima õpetatakse.“

„Ah õpetaja tuleb kabe nädala eest seie?“ küsis ema uudishimuga.

„Ja, seda ta kirikus ütles!“ vastas tallitaja.

„No Jaku, siis lähme tema ette! See on aga see paha asi, et sul wana kuub on. Balu isa, et ta sulle kuue riide ja mütsi raha annab, mütsi sul weel polegi. Lasen sulle seks ajaks uue kuue õmmelda ja teate, tallitaja=onku, need on tal ka wast teised püksid sin ilmas!“

„Soo-oh, noo jah!“ andis tallitaja wastuseks.

„No kas lubad õpetaja ette lugema minna, Jaku? Ammi juhib sind weel enne paremini lugema ja laulma. Kas lubad?“ küsis ema poisilt.

„Jah,“ vastas pois kindlalt.

„No wot see on wast mees,“ kiitis tallitaja. „Jakust saaks mees, oleks aga wael inimesel jõudu koolitada!“

„See ep' see wiga on, et jõudu puudub,“ finnitab Truuta. „Boleks isal tiiskuse wiga, siis ehk wõiks kõwemini tööd teha. Müüd aga üsna häda näha, kui puid lõhtudes ägiseb ja kägiseb, rinnad kinni. Puudus on meil

just alati. Sõuludgi on ju ligi, ei tea kas saab pühadeks ka midagi pühade kraami majasse.“

„Jah, eks see asi ole halb.“ kinnitas heasüdameline tallitaja: „tänaigi tulin just sellepärast seie, et pärida, millal Hans arvab oma wallamakšusid ära maksta võivat. Wallakasja on peaaegu tühi, kirjutaja ja koolmeister tahavad pühadeks palka kätte saada — mis sa teed selle asjaga. Häda ja valu eneselgi küll näha, kui raske maesel inimesel neid makšusid maksta on, aga...“

„Jah, kas ei oleks sada korda parem,“ ütles Truuta, „kui meiegi Jaku edespidi kõrgemale saaks, kas koolmeistriks ehk... pole muud, kui too raha wälja. Jumal olgu küll ise waeste wasta armuline,“ lõpetas ema õhates.

Tallitaja läks ära. Kiiresti hakati õpetaja wasta walmistama. Ema „nuias“ isa käest mõned kümned kopikad raha wälja ja tõi Jakule Kuusiku poest kena sinise kirju kuue riide ja halli mütsi, laewa-ankrud firmi äär-

tes. Sakul polnud mütsi, enne olnud. See seis tal nüüd alati peas; seda ära panna oli tal kahju.

Kuue riie wiidi õmbleja kätte. Õmbleja tegi ilusa kuue ja walge sõrwadega finise wöö. Soo, nüüd oli munder walmis, nüüd wõis õpetaja ette minna. —

Tuli see ammu oodatud aeg. Sakule pandi uus kuub selga, wöö wööle, müts pähe ja uue-poole nõõpidega saapad jalga. Meest kui palju! Saku tundis enese wäga õnneliku olemat.

Et Anni koolilaps oli, läks ta ju wara hommikul kooli. Umbes tund aega hiljem wõttis Mäeotsa Truuta poisi käre kõrwale ja läks koolimaja poole.

Peagi paistis koolimaja. Koolimaja eel oli palju hobuseid, emasid ja lapsi. Enne koolimajasse jõudmist andis ema pojale weel mõned tarwilised õpetused, mis tal koolimajas tarwis pidiwad minema.

Koolimaja uksest sisse astudes sojistas ema Sakule kõrwa sisse:

„Wõta müts peast ära!“

Pois's tegi seda. Uudishimuga jäi ta teiste inimeste otsa wahtima.

Ena jäi naabru naisega nurka juttu westma, ja Jaku läks wäheawal edasi kuni kesk-pinkide kohta. Ena seal tõmmas Jaku omale mütsi pähe: mis ta muidu pidi wedelema! Müts oli tale weel uus, ta ei teadnud, kus seda kandma peab, kus ei.

Teised lapsed naeršiwad. Üks „onkel“ ütles tale poolwaljusti:

„Pois's, müts maha!“

Jaku pidi ju mütsi maha panema, aga tal oli seda kahju teha ja ta jättis selle kätte. Mis? Kas siin mütsi peas ei wõinud kanda? Pool imestusega, pool paha meelega jäi ta wõõra otsa wahtima.

Aga peagi oli Jaku himu tuast otsas. Oli waja õuue minna. Ta läkski. Mütsi hoidis ta kõwasti kaendlas, ja tuul puhus tema pikki jalkusid laiiali.

Ta jooksis õues ringi, ikka palja peaga. Korruga ütles üks habemik:

„Poiss, mis ja oma peast külmetad? Pane ometegi müts pähe!”

No see oli Jakule mõistatus: üks keelab, teine kähib. Lahtise suuga jäi ta habemiku otsa wahtima.

„Ära pea suud lahti! wärmud teemad su suhu pesa!” tähendas keegi muu.

Mis pidi Jaku tegema, kas mütsi pähe panema, wõi mitte? Ta katsus ema üles otsida, mis tal ka peagi korda läks. Ema käest küsis ta nõuu, kas ta mütsi peas peab pidama wõi ei, ja kurtis ka ühtlasi oma lugu temale. Ema seletas poisile ära, kus müts peas peab olema, kus käes. Poiss pani ema õpetuse kõrwa taha.

Waewalt jõudis ema oma õpetamist lõpetada, kui häkitselt kella helin nende kõrwa kostis. Kõik waatasiwad sinna poole, kust helin tuli, ja jutu-kahin käis läbi rahwa:

„Õpetaja tuleb, õpetaja tuleb!”

Ja õpetaja tuligi. Siin nägi Jaku uudist: tore punase ja musta firju saan, kaks hobust järjest ees, kellad aijade külles; saanis istusi-

wad kaks meest, teine ees, teine taga; esimesel oli suur karwane rumm-müts peas ja ohjad ja piits pihus; tagumisel oli suur karwase kraega kasukas seljas ja prillid filmade ees. Jaku ei teadnud weel, mis mõtelda, kui ema tale kõrwa sisse sosistas:

„See on õpetaja!“

Mõned wanemad mehed aitasiwad õpetaja saanist wälja; see läks koolmeistri tuppa; hulk kimpusid kimpusid kanti tema järele saanist wälja.

Oli saan kraamidest tühi, sõitis kutsjar ära.

Kõik ruttasiwad nüüd kooli saali, kõik ootasiwad õpetajat. Pea tuli see, niisama prillid ees, aga ilma karwase kraega kasukata. Kui nüüd kõik wägewasti õpetaja etteütlemise järele „mu jüda ärka üles“ laulma hakkasiwad, siis tõmmas Jaku nii waljult hulka, et mõned wanad tagasi waatasiwad, kes see lauluwägilane õieti on.

Õpetaja ütles sõnad ette. Aga Jaku arwas selle liia olewat: ta oskas neid sõnu peast.

Rui „ja kiida Loojat lauldes“ lauldud oli, jäiwad kõik wai, kuna Jaku täie häälega poolele jäenud tööd jätkas ja edasi „kes kõik head—“ laulma hakkas. Aga rohkem ei saanud ta laulda — ema löi tale suu peale; Jaku armas, et ta asjata ema käest lüüa saanud. Ümberringi tõusis tasane naeru kahin. Smestusega waatas Jaku ema otja ja nüüd kuulis ta, kuida õpetaja need tuntud sõnad ette ütles: „kes kõik head meile annab, ja muret ikka kannab.“

Nüüd ei olnud Jaku lauldes enam nii julge; targu kuulas ta järele, kudas teised ees laulsiwad.

Õpetaja pidas palwe ja hakkas koolilapsi küsima. Rui ta küsimustega Mäeotsja Anni ette astus, pidi Jaku õe eest wastama hakkama, kuid ema surus teda tagasi.

Pea lõppes koolilaste küsimine ja õpetaja ütles:

„Nüüd tulgu weiksed lugejad lapsed siia minu ette!“

Mõned lapsed läksivad. Rõõmu tubinas kippus Sakugi minema, aga ema pidas teda tagasi ja ütles: „küll sa jõuad!”

Suurem jagu lapsi seisis filma veel õpetaja ees. Lugemine käis wiletsat wiisi, käskusid ostas mõni ühe, mõni kaks. Laulmisega oli koguni temp: nutt ei lastnud laulda. Küll püüdis õpetaja lapsi julgustada, aga miski ei aidanud.

Küid lasi Mäeotsa Truuta oma Saku õpetaja ette. Veel jostistas ta poisile kõrwa sisse: „anna ikka õpetaja kaele suud!”

Saku läks julge sammuga õpetaja ette ja patfis ja suudles õpetaja kätt. Õpetaja küsis temalt:

„Mis su nimi on?”

„Minu nimi on Saku,” wastas pois.

„Koh, sedawiisi sind hüitakse; aga kuda su päris risti- ja liig-nimi on?”

„Jakob Küülat.”

„Mis su isa nimi on?”

„Hans Küülat.”

„Kui wana sa oled?”

„Kuue aastane.“

„Di, kui noor,“ imestas õpetaja. „No hea küll, loe mulle siit piiblist!“

Ja walju häälega luges Jaku.

„Kas ja ka pealugemisi oskad?“ küsis õpetaja nüüd.

„Ja oskan.“

„Kui palju? Mittu käsku?“

„Kümme käsku ja kaks õpetust.“

„Di!“ imestas õpetaja jällegi.—„No loe viies käsk!“ lihas ta.

„Sina ei pea mitte tapma, mis see on meie peame—“ tahtis Jaku parinal edasi lugeda. Aga õpetaja peatas teda.

„Pea,“ ütles ta, „ära nii ruttu loe; loe aega mööda! Ja ära ja „mis see on“ ütle, see on minu õigus ütelda.“

See oli Jakule imelik. Aga ta püüdis nii palju kui võimalik õpetaja soowi täita.

Siis lasi õpetaja teda veel kolmandat ja kümnendat käsku ja teist õpetust üle lugeda.

Siis küsis ta:

„Kas ja ka laulda oskad?“

„Ja oskan, vastas terane pois.

„Mis laulusid ja oskad?“

„Mu elu Kristus ise... auu kiitus olgu igawest... mu süda ärka üles... õnnista ja hoia... nüüd furnu keha matame... ma tahan jätta maha... tänu olgu Jumalal'...“ tuletas Jaku ruttu meele.

„Tohoo, tohoo,“ imestas õpetaja: „ja oskad palju laulusid. Laula mulle „õnnista ja hoia.“

Jaku laulis walju häälega. Õpetaja laulis tasakesti teisist häält kaasa, aga pois ei lastnud ennast ekhitada, waid laulis wahet pidamata esimest häält edasi.

„Tubli!“ kiitis õpetaja, kui pois laulu lõpetanud oli.

„Ja, aga tubli ma küll ei ole!“ seisfis Jaku wasta.

„Mis see tähendab?“ waatas õpetaja küsiwalt ümber ja tallitaja astus Jaku eest platsi. See seletas ära, kes nende külas „tubli“ nime kannab, ja miks Jaku seda nime oma kohta ei sall.

Õpetaja naeris südamest. Ta kiitis poissi väga.

Kui Jaku lõpetas Benekeeli „kaf u nasjih u warot“ laulis, kinkis õpetaja Jakule ilusa pildi raamatu ja käskis wirt poisis olla. Jaku suudles õpetaja kätt ja jooksis ära.

„Näita, näita,“ jostistas teise pere Kaalu, üheksa aastane poiss, kes oma wiletsa lugemise pärast ühtegi kingitust polnud saanud. Rahetsewa meelega firmis ta Jaku pildi raamatut.

Kui Kaalu raamatu läbi sai waadanud, sai Jaku oma raamatu jälle kätte.

Õpetaja sõitis ära ja igauks läks oma koju. Jaku hakkas suure hoolega edasi õppima, lootes, et ehk saab teine kord weel ilusama pildi raamatu. Ja tõesti, kui õpetaja teine kord tagasi tuli, ei ütelnud Jaku käsu ehk õpetuse lugemise juures enam „mis see on“ ise, waid laskis seda õpetajal ütelda. Temale kingiti suurem pildiraamat ja 60 kopikat raha.

„Ma sooviksin, et kõik lapsed nii õpiksid ja õpetatud saaksivad,“ tähendas õpetaja Zaku kohta.

Agas mis mees sai sellest Zakust? — Zakust sai just see, mis tallitaja-onku temast tema lapse põlves ette armas. Kui ta kümne aastaseks sai, läks ta kooli, aga sinna ei viibinud ta kauaks: järgmiseks talveks läks ta ministeriumi kooli, mis tema kodust umbes paarkümmend wersta eemal oli. Raske oli wanematel poja koolitamine küll, aga nad korjasivad oma wiimse jõu kokku, et pojalt metsas sae otjas tööd teha ei hooliks.

Kolme aastaga tegi Zaku ministeriumi kooli läbi, walmistas ennast siis koolmeistri juure abiliseks. Wanemaks saades wõttis ta ise enesele koha.

Nüüd elab ta üsna õnnelikusti päewi: ta on koolmeister, armas isa walla lastele, auuwäärt Jumala sõna kuulutaja rahwale; peale selle on ta weel endise wana halli peaga tallitaja wäimees, selle tütar Liidi, ehk õigem

Alide on tema majas kooli-emaiks. Isa on Jakul surunud, — see suri tiiskusesse, kuna ema praegu tema juures rahu-päivi maitseb.

Tihti käib wana tallitaja oma wäimehe juures koolimajas ja räägib temale:

„Kas mäletad weel, kui ma su kord põlwe peale wõtsin, sind silitasin, tubliks kiitsin, oma wäimeheks nimetasin ja ütlesin, et sa meile kord kooli-kantslilt jutlust saad lugema. Eks see kõik ole nüüd nii?“

„Küll mäletan“, wastas Jakob, ei mitte enam Jaku, naeratades.

„Jah, sinu sugust koolimeistrit peab tulega otsima. Hea isa oled sa oma lastele hea mees oma naesele, minu tütrele, hea poeg oma emale kiitis tallitaja.

„Kuule, wa' äi,“ naeratas Jakob, „ära mind nüüd liiasti kiida!“

„Liiasiti?“ imestas see. „Sa arwad, et ma sind sellepärast kiidan, et sa mu wäimees oled? Ei! Niisugune arwamine nagu minul, on kogu walla rahwal. — „Ja sina Alide,“ pööris ta tütre poole, „oled sa oma mehega

rahul, kellega ja lapsepõlvest saadik tuttam oled, kellega ja tihti koos jooksid ja mängisid?"

"Jah," vastas noorik häbelikult naeratades.

Armas laps! ole ka hoolas õppija, siis võid sina niisamuti wanaduses rahulisele mureta elada, sest mis ja nooruses külwad, seda ja wanaduses leikad! Sa ehk tunned lugu „Kaks kõnet," mis Jakobson'i kooli lugemise raamatus üleval seisab? Loe see weel kord üle, siis näed sa, mis head õppimine, ja mis halba laiskus õppimise wasta inimesele saadab.

Lapsele.

Armas laps, oh õpi ja
Lugemist nüüd rutuga.
Lugemine kasu toob,
Jumal tarkust pähe loob.

Ole ikka hoolas ja
Ijal' emal' lugema;
Ringitust full' toovad nad,
Kui kord pühad tulevad.

Выдано
из Запасных
фондов БАН
СССР

Soovitamise väärt tulusad raamatud lastele on:

Mus pildiraamat lastele 48 pildiga. Hind 10 kop.

Laste ABC-raamat. 36 ilusa pildiga kaunistatud, uuema aja õpetuse viisi järele kokku seatud, kust laps wahese waewaga kohe esimese lehekülje pealt sõnu lugema hakkab. Hind 10 kop.

Perekonna saladus. Difens'i jutukene Inglise keelest eestistanud N. Waas. Hind 5 kop.

Georg Stefanjon. Raudtee masina ülesleidja. Eestistanud N. Kiwi. Hind 12 kop.

Üks tulus ennemuistene jutt. Kirja pannud E. B. Hind 5 kop.

Hind 5 kop.
